

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์ ม. 3

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง

รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล กศ.บ., กศ.ม., M.A., Ph.D.
สุเทพ จิตรชื่น กศ.บ., กศ.ม.
บุญรัตน์ รอดตา ศษ.บ.

ผู้ตรวจ

ผศ.จรรยาภรณ์ เชิดพุทธ กศ.บ., ศศ.ม.
ธนาลัย ลิ้มปรัดนศิริ อ.บ. (เกียรตินิยม), MA.T.
เรวดี สุขอร่าม ศศ.บ.

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์ กศ.บ., กศ.ม.
สมพร อ่อนน้อม พธ.บ. (เกียรตินิยม), นอ.ม.

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

วัฒนาพานิช สารานุกรม

216-220 ถนนบำรุงเมือง แขวงสารนาธร เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทร. 02 222 9394 • 02 222 5371-2 FAX 02 225 6556 • 02 225 6557

email: info@wpp.co.th

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ม. 1-3 ชุดนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีเป้าหมาย ให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน การเรียนรู้และตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด พัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะตามที่ต้องการทั้งด้านการ สื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ตลอดจนพัฒนานักเรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่าง มีความสุข

ในการจัดทำหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานชุดนี้ คณะผู้จัดทำซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญใน สาขาวิชาและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด แนวทางการจัดการเรียนรู้การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ แล้วจึงนำองค์ความรู้ที่ได้มาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวชี้วัดชั้นปี ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้ ประโยชน์จากการเรียนรู้ คำสำคัญ คำถามนำ เนื้อหาสาระแต่ละเรื่องแต่ละหัวข้อ เรื่องน่ารู้ แหล่งสืบค้นความรู้ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ บทสรุป กิจกรรมเสนอแนะ โครงการ การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คำถามทบทวน และท้ายเล่มยังมี บรรณานุกรม และอภิธานศัพท์ ซึ่งองค์ประกอบของหนังสือเรียนเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนตามหลักสูตร

การเสนอเนื้อหา กิจกรรม และองค์ประกอบอื่น ๆ ในหนังสือเรียนชุดนี้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ โดยคำนึงถึงศักยภาพของนักเรียน เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมนบนพื้นฐานของการบูรณาการ แนวคิดทางการเรียนรู้อย่างหลากหลาย จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง มุ่งพัฒนาการคิด และพัฒนาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองของนักเรียน อันจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ม. 1-3 ชุดนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ด้านศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจง

หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 แต่ละเล่มได้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ให้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. **ตัวชี้วัดชั้นปี** เป็นเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนแต่ละชั้นปี ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้มีรหัสของมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีกำกับไว้หลังตัวชี้วัดชั้นปี เช่น ส 4.1 ม. 3/1 (รหัสแต่ละตัวมีความหมาย ดังนี้ ส คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม 4.1 คือ สาระที่ 4 มาตรฐาน การเรียนรู้ข้อที่ 1 ม. 3/1 คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตัวชี้วัดข้อที่ 1)

2. **ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้** เป็นการจัดระเบียบและรวบรวมเนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้พร้อมแสดง ความเชื่อมโยงของเนื้อหาในสาระนั้น ๆ ไว้ด้วย เพื่อสื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้น นักเรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย เป็นผังมโนทัศน์ที่แสดงขอบข่ายเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยมีชื่อหน่วยการเรียนรู้ หัวข้อหลัก และหัวข้อรองของเนื้อหาในหน่วยเรียนรู้นั้น ๆ

3. **ประโยชน์จากการเรียนรู้** นำเสนอไว้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนนำความรู้และทักษะจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. **คำถามนำ** เป็นคำถามหรือสถานการณ์เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยและสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

5. **เนื้อหา** แบ่งเป็นหัวเรื่องหลัก หัวเรื่องรอง และหัวข้อย่อย ตรงตามตัวชี้วัดชั้นปี มีกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้แทรกเป็นช่วง ๆ เนื้อหาบางตอนอาจนำเสนอด้วยภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ แผนที่ความคิด และ ประกอบด้วยส่วนอื่น ๆ ดังนี้

5.1 **คำสำคัญ** ระบุคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหาโดยการเน้นสีของคำไว้ต่างจากตัวพื้น คำสำคัญนี้จะใช้ตัวเน้นเฉพาะคำที่ปรากฏคำแรกในเนื้อหา ไม่เน้นคำที่เป็นหัวข้อ

5.2 **ภาพประกอบ** พร้อมคำบรรยายสอดคล้องกับเนื้อหา

5.3 **แผนภูมิ ตาราง แผนที่ แผนที่ความคิด** สอดคล้องกับเนื้อหา

5.4 **เรื่องน่ารู้** เป็นความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ศึกษาในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ โดยคัดสรรเฉพาะ เรื่องที่นักเรียนควรรู้

5.5 **แหล่งสืบค้นความรู้** เสนอแหล่งความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งเว็บไซต์สำหรับการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาที่ สอดคล้องกับเรื่องที่เรียน

5.6 **กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้** เป็นกิจกรรมที่กำหนดให้ทำเมื่อจบเนื้อหาที่แบ่งให้เหมาะสมสำหรับ การเรียนแต่ละครั้ง เป็นกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหา เหมาะสม กับวัย สะดวกในการปฏิบัติ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิด และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

6. **บทสรุป** ได้จัดทำบทสรุปไว้หลายรูปแบบ เช่น สรุปเป็นผังมโนทัศน์ (Concept Map) แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ความเรียง หรือบรรยาย เป็นการทบทวนความรู้ หรือการเรียนรู้กว้าง ๆ อย่างรวดเร็ว

7. **กิจกรรมเสนอแนะ** เป็นกิจกรรมบูรณาการทักษะที่รวมหลักการและความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนได้เรียนรู้ไปแล้วมาประยุกต์ในการปฏิบัติกิจกรรม

8. **การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน** เป็นกิจกรรมที่เสนอแนะให้นักเรียนได้นำความรู้ ทักษะในการประยุกต์ ความรู้ในหน่วยการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

9. **คำถามทบทวน** เป็นคำถามแบบอัตนัยที่มุ่งถามเพื่อทบทวนผลการเรียนรู้ของนักเรียน

10. **ท้ายเล่ม** ประกอบด้วยบรรณานุกรมและอภิธานศัพท์

10.1 **บรรณานุกรม** เป็นรายชื่อหนังสือ เอกสาร หรือเว็บไซต์ที่ใช้ค้นคว้าอ้างอิงประกอบการเขียน

10.2 **อภิธานศัพท์** เป็นการนำคำสำคัญหรือคำที่ควรรู้ที่แทรกอยู่ในเนื้อหา มาอธิบาย และจัดเรียงตาม ลำดับตัวอักษรเพื่อสะดวกในการค้นคว้า

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 วิธีการทางประวัติศาสตร์.....	1
ตัวชี้วัดชั้นปี	1
ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	1
ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	1
คำถามนำ.....	1
1. หลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	2
2. วิธีการทางประวัติศาสตร์.....	5
3. ตัวอย่างการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์.....	8
4. ตัวอย่างการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์.....	10
บทสรุป.....	11
กิจกรรมเสนอแนะ	11
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	11
คำถามทบทวน	11
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พัฒนาการของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์.....	12
ตัวชี้วัดชั้นปี.....	12
ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	12
ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	12
คำถามนำ.....	12
1. การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์	13
2. พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง	23
3. พัฒนาการด้านสังคม.....	39
4. พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ.....	51
5. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	60
บทสรุป.....	72
กิจกรรมเสนอแนะ	73
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	73
คำถามทบทวน.....	73

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 บทบาทของไทยในสังคมโลก.....	74
ตัวชี้วัดชั้นปี.....	74
ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	74
ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	74
คำถามนำ.....	74
1. การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1.....	75
2. บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2	77
3. บทบาทของไทยในสงครามเย็น	81
4. ความร่วมมือของไทยกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	82
5. บทบาทของไทยในสังคมโลกปัจจุบัน.....	84
บทสรุป.....	85
กิจกรรมเสนอแนะ	86
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	86
คำถามทบทวน.....	86
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์.....	87
ตัวชี้วัดชั้นปี.....	87
ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	87
ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	87
คำถามนำ.....	87
1. ภูมิปัญญาไทย	88
2. วัฒนธรรมไทย	94
บทสรุป.....	110
กิจกรรมเสนอแนะ	111
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	111
คำถามทบทวน.....	111
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 พัฒนาการของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก.....	112
ตัวชี้วัดชั้นปี.....	112
ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	112
ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	112
คำถามนำ.....	112
1. พัฒนาการของทวีปออสเตรเลียและโอเชียเนีย.....	114
2. พัฒนาการของทวีปแอฟริกา.....	123

3. พัฒนาการของทวีปยุโรป	129
4. พัฒนาการของทวีปอเมริกาเหนือ	137
5. พัฒนาการของทวีปอเมริกาใต้	144
6. อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก	149
บทสรุป	153
กิจกรรมเสนอแนะ	153
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	153
คำถามทบทวน	153
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ความขัดแย้งและความร่วมมือในคริสต์ศตวรรษที่ 20	154
ตัวชี้วัดชั้นปี	154
ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้	154
ประโยชน์จากการเรียนรู้	154
คำถามนำ	154
1. สงครามโลกครั้งที่ 1	155
2. สงครามโลกครั้งที่ 2	160
3. สงครามเย็น	163
4. องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ	169
บทสรุป	176
กิจกรรมเสนอแนะ	177
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	177
คำถามทบทวน	177
 ❖ บรรณานุกรม	178
❖ อภิธานศัพท์	180

ตัวชี้วัดชั้นปี

1. วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (ส 4.1 ม. 3/1)
2. ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ (ส 4.1 ม. 3/2)

ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้

ประโยชน์จากการเรียนรู้

รู้จักหลักฐานประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะหลักฐานที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ และสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ ได้

คำถามนำ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ได้แก่อะไรบ้าง ยกตัวอย่าง

ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเรื่องราวในอดีตของสังคมมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาและยุคสมัยต่าง ๆ กัน ประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญกับช่วงเวลา เนื่องจากประวัติศาสตร์มีแนวคิดสำคัญว่าเวลาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วงเวลานึงย่อมมีความแตกต่างกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอีกช่วงเวลานึง คุณค่าสำคัญของประวัติศาสตร์ คือ การสร้างความตระหนักว่าอดีตเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับปัจจุบันและอนาคต ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้มาก่อนแล้วว่า การศึกษาประวัติศาสตร์คือการศึกษารายละเอียดหรือเหตุการณ์จากหลักฐานต่าง ๆ แต่เราจะมีวิธีการสืบค้นอย่างไรจึงจะสามารถสรุปหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตได้ถูกต้องและเที่ยงตรงมากที่สุด ในบทเรียนนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีตและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์

ก่อนที่จะศึกษาวิธีการทางประวัติศาสตร์ เราจะต้องรู้จักหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ เสียก่อน เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์คือร่องรอยการกระทำของมนุษย์ในอดีตที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน หากปราศจากหลักฐานในอดีต เราจะไม่สามารถรู้เรื่องราวในอดีตได้เลย จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ถือเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์

วิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์มี 2 วิธี ได้แก่

1.1 แบ่งตามความสำคัญของหลักฐาน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์แบ่งตามความสำคัญได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. **หลักฐานชั้นต้นหรือชั้นปฐมภูมิ** หมายถึง หลักฐานที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์นั้นหรือช่วงเวลานั้น โดยผู้สร้างหลักฐานเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือรู้เห็นเหตุการณ์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สร้างขึ้นในสมัยนั้น เอกสารที่บันทึกขึ้นจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ เช่น จดหมายเล่าเรื่องต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าว รวมถึงคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ หลักฐานประเภทนี้ถือเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าและความสำคัญมากกว่าเมื่อเทียบกับหลักฐานชั้นรอง

2. **หลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ** หมายถึง หลักฐานที่สร้างขึ้นภายหลังเหตุการณ์นั้น ๆ ผ่านพ้นไปแล้ว เช่น อนุสาวรีย์บุคคลสำคัญต่าง ๆ เอกสารที่เขียนขึ้นจากคำบอกเล่าของผู้อื่น รวมถึงเอกสารที่ผ่านการวิเคราะห์ตีความจากหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองอื่น ๆ เช่น หนังสือที่เรียบเรียงโดยนักวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ หนังสือเรียน

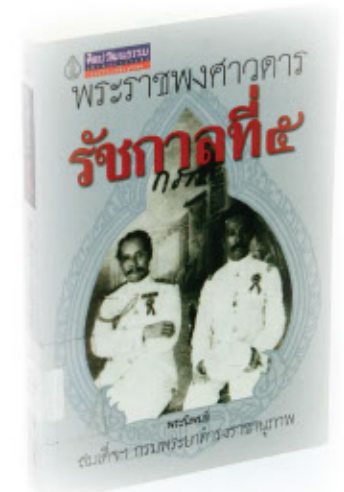
1.2 แบ่งตามรูปลักษณะของหลักฐาน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์แบ่งตามรูปลักษณะได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. **หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร** หมายถึง หลักฐานที่เขียนขึ้นเป็นตัวหนังสือ หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น

1) **จารึก** เป็นบันทึกที่เกิดจากการสลักตัวอักษรลงบนวัสดุที่มีความคงทนอย่างหินหรือโลหะ เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เช่น จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วรรณกรรม ประเพณี การแพทย์ ประวัติการสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เรื่องราวในจารึกสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

2) **พระราชพงศาวดาร** เป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ถือเป็นหลักฐานที่สำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 5 เป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับรัชกาลที่ 5 คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สามารถนำมาใช้ในการศึกษาเรื่องราวในสมัยของพระองค์ได้

พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 5
พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
พระราชโอรสในรัชกาลที่ 4 ทรงได้รับการยกย่องเป็น
“พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย”

3) **จดหมายเหตุ** เป็นบันทึกที่ร่วมสมัยหรือบันทึกจากความทรงจำของผู้จดบันทึกเป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาเดียวกับที่เกิดเหตุการณ์ มักเป็นการบันทึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือประสบการณ์ในช่วงชีวิตหนึ่งของผู้เขียน มีทั้งที่เขียนโดยชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เป็นบันทึกที่เขียนขึ้นในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ จดหมายเหตุเรื่องมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาในประเทศไทย ซึ่ง นายแพทย์แดน บีช แบรดลีย์ (Dan Beach Bradley) หรือที่คนไทยเรียกกันติดปากว่า หมอบรัดเลย์ เป็นผู้เขียน สามารถใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5

จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3

4) หนังสือชีวประวัติและอัตชีวประวัติ เป็นหนังสือที่บอกเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวหรือความเป็นมาของบุคคล เช่น ประวัติต้นรัชกาลที่ 6 พระราชินพณีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสามารถใช้ในการศึกษาเรื่องราวการปกครองในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวระยะแรกได้

2. หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หมายถึง หลักฐานที่ไม่ปรากฏเป็นตัวหนังสือ เช่น

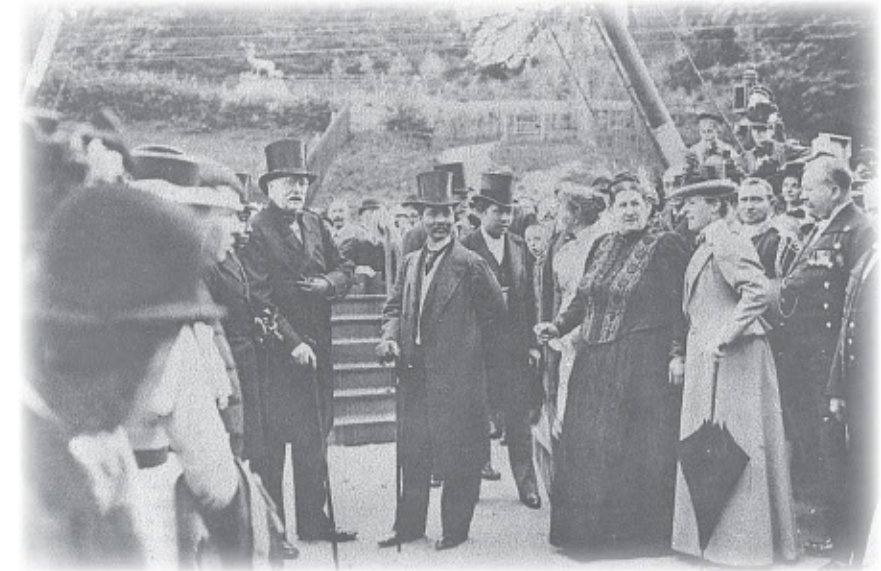
1) โบราณสถาน คือ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป และไม่สามารถหยิบยกหรือเคลื่อนที่ได้ เช่น พระที่นั่งวิมานเมฆ ซึ่งสร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สามารถใช้ในการศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้

2) โบราณวัตถุ คือ สิ่งของต่าง ๆ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป ที่สามารถหยิบยกหรือเคลื่อนที่ได้ เช่น พระพุทธรูป เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบ เครื่องประดับ

3) จิตรกรรมฝาผนัง คือ งานเขียนภาพพระบายสีน้ำมันฝาผนังของพระอุโบสถหรือโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ และตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นงานศิลปกรรมแขนงหนึ่งที่ส่วนใหญ่ได้แรงบันดาลใจจากความเชื่อทางศาสนา เช่น จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

4) คำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ หรือผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ เป็นหลักฐานที่ถ่ายทอดด้วยคำพูดซึ่งบอกเล่าสืบต่อกันมา เช่น นิทาน สุภาษิต เรื่องราวของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หลักฐานประเภทคำบอกเล่ามักจะเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา จึงต้องใช้ประกอบกับข้อมูลหลักฐานอื่น ๆ

5) หลักฐานประเภทโสตทัศน ได้แก่ ฟิล์มสไลด์ แถบบันทึกเสียง แถบวิดีโอ ภาพยนตร์ แผนที่ แผนที่ โปสเตอร์ ไมโครฟิล์ม สื่อคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงภาพถ่าย เช่น ภาพถ่ายการเสด็จประพาสต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาพถ่ายในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ภาพถ่ายเหล่านี้สามารถใช้ในการศึกษาเหตุการณ์ในสมัยนั้นควบคู่กับการศึกษาจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้

ภาพถ่ายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรป
จัดเป็นหลักฐานชั้นต้นที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

รวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในหัวข้อ “ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475” ทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในห้องเรียน

2 วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) หมายถึง กระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากหลักฐานซึ่งเป็นร่องรอยจากอดีตที่หลงเหลืออยู่ นักประวัติศาสตร์ศึกษาจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก และใช้หลักฐานอื่นที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นส่วนประกอบเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ วิธีการทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาหรือเรื่องที่ต้องการจะศึกษา เป็นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษา ลักษณะการตั้งคำถามในประเด็นศึกษา ได้แก่

- ใคร เป็นเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับใคร
- อะไร เกิดอะไรขึ้นในเหตุการณ์นั้น ๆ
- ที่ไหน เหตุการณ์เกิดขึ้นที่ไหน

- เมื่อไร เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อไร สมัยไหน
- ทำไม ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์ ถือเป็นคำถามที่สำคัญที่สุด
- อย่างไร เหตุการณ์มีผลอย่างไรต่อบริบท

การตั้งคำถามเป็นการเจาะจงเรื่องที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน เนื่องจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มีอยู่จำนวนมาก การตั้งคำถามจะช่วยตีกรอบเรื่องที่ต้องการจะศึกษาให้แคบลง เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาหลักฐานที่นำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่เราต้องการอย่างมีเหตุผล และทำให้การดำเนินงานขั้นตอนต่อไปสะดวกขึ้น

2. การรวบรวมหลักฐาน ผู้ศึกษาเรื่องราวในอดีตต้องตรวจสอบว่าเรื่องราวที่ตนเองต้องการสืบค้นนั้นมีหลักฐานอะไรบ้าง และอยู่ที่ไหน หลักฐานทางประวัติศาสตร์เปรียบเสมือนเครื่องมือที่จะทำให้การเรียนรู้เรื่องอดีต ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรวบรวมหลักฐานทั้งหมดที่มีอยู่ หรือมากที่สุดเท่าที่เราจะรวบรวมได้ แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย เช่น ห้องสมุด **หอจดหมายเหตุ** พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน **อุทยานประวัติศาสตร์** อนุสาวรีย์ นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่กำลังศึกษาในเรื่องเดียวกันที่เราต้องการจะศึกษา หรือการขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ ก็ช่วยให้เราได้รับข้อมูลเพิ่มเติม สืบค้นหลักฐานได้ง่ายขึ้น และอาจได้รับแนวคิดใหม่ ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์อีกด้วย

3. การตรวจสอบและประเมินคุณค่าของหลักฐาน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1) **การตรวจสอบและประเมินคุณค่าภายนอก** บางครั้งเรียกว่า การวิพากษ์ภายนอก หรือการวิพากษ์หลักฐาน คือ การวิเคราะห์และพิสูจน์หลักฐานที่เราได้มาว่าเป็นหลักฐานจริงหรือหลักฐานปลอม ซึ่งสิ่งที่ควรพิจารณา ได้แก่

- **ช่วงเวลาในการสร้างหลักฐาน** โดยพิจารณาว่าหลักฐานถูกเขียนหรือสร้างขึ้นเมื่อไร เขียนหรือสร้างในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์หรือไม่ หรือสร้างขึ้นหลังจากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้วนานเท่าไร
- **ผู้เขียนหรือผู้สร้างหลักฐาน** โดยพิจารณาว่าผู้สร้างหรือผู้เขียนหลักฐานเป็นใคร การที่เราทราบว่าใครคือผู้เขียนหรือสร้างหลักฐาน ทำให้เราสามารถทราบได้ว่าผู้เขียนหรือผู้สร้างหลักฐานเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือไม่ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านไหน มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเหตุการณ์หรือไม่

– **รูปแบบของหลักฐาน** โดยพิจารณาว่าหลักฐานนั้นเป็นหลักฐานดั้งเดิมหรือถูกแก้ไข และคัดลอกต่อ ๆ กันมา เช่น หลักฐานประเภทพงศาวดารที่ผ่านการชำระ จะมีการเพิ่มเติมหรือตัดทอนข้อความบางส่วน ทำให้ข้อมูลในหลักฐานเกิดความคลาดเคลื่อนไปจากเดิม

– **จุดมุ่งหมายในการเขียนหรือสร้างหลักฐาน** การตรวจสอบและคัดเลือกหลักฐานเพื่อใช้ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ จำเป็นต้องทราบว่าหลักฐานชิ้นนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงข้อมูลอะไร เช่น หนังสือที่ระลึกงานศพย่อมกล่าวถึงแต่คุณงามความดีของผู้ตาย

2) **การตรวจสอบและประเมินคุณค่าภายใน** บางครั้งเรียกว่า การวิพากษ์ภายในหรือการวิพากษ์ข้อมูล เป็นการประเมินที่มุ่งพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน โดยพิจารณาว่าหลักฐานชิ้นนั้นบอกเรื่องราวอะไรบ้าง เป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ จากนั้นนำไปตรวจสอบกับเอกสารหรือหลักฐานชิ้นอื่น ๆ ว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งในกรณีที่หลักฐาน 2 ชิ้นให้ข้อมูลที่เหมือนกัน ต้องพิจารณาด้วยว่าหลักฐานทั้ง 2 ชิ้นนั้นอ้างอิงข้อมูลมาจากหลักฐานเดิมชิ้นเดียวกันหรือไม่ แต่ถ้าหากหลักฐาน 2 ชิ้นให้ข้อมูลไม่เหมือนกัน เราต้องนำหลักฐานชิ้นอื่น ๆ มาเปรียบเทียบเพื่อให้สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อสันนิษฐานจนได้ข้อสรุปที่ต้องการ

4. การตีความหลักฐาน เป็นขั้นตอนของการตีความข้อเท็จจริงจากหลักฐานว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะอะไร สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ขั้นตอนนี้เป็นผลมาจากการเรียนรู้และทำความเข้าใจข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในหลักฐานเพื่อให้สามารถอธิบายหรือตอบประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งไว้ได้ ในการตีความหลักฐานนั้น ผู้ตีความต้องใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณและต้องตีความด้วยใจเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ตีความเกินหรือมากกว่าข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน และต้องตีความข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัด ปราศจากอคติ ไม่ใช้ค่านิยมของตนเองหรือมาตรฐานความคิดความเชื่อในปัจจุบันไปวินิจฉัยอดีต เพราะวันเวลาแตกต่างกัน ทัศนคติ วัฒนธรรมย่อมต่างกัน ซึ่งการตีความหลักฐานแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

- 1) **การตีความขั้นต้น** เป็นการตีความตามตัวอักษรเพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลักฐานที่ศึกษานั้น ๆ
- 2) **การตีความขั้นลึก** เป็นการตีความเพื่อหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่แอบแฝงอยู่ในหลักฐานนั้น ๆ

ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการตีความจะมีทั้งส่วนที่เป็นความจริง ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น ซึ่งความจริง คือ สิ่งที่มีคงไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เพราะมีหลักฐานยืนยันแน่นอน ข้อเท็จจริง คือ ความคิด ความเชื่อที่ต้องอาศัยหลักฐานมายืนยันเพื่อพิสูจน์หาความจริง และความคิดเห็น คือ สิ่งที่เกิดจากทัศนคติ ค่านิยม อารมณ์ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งข้อมูลประเภทความคิดเห็นที่มาจากนักวิชาการที่เป็นที่ยอมรับว่าเชี่ยวชาญในด้านนั้นจริง ๆ สามารถนำไปใช้ในการอ้างอิงได้ โดยระบุว่าเป็นความคิดเห็นของใคร อย่างไร

5. การเรียบเรียงและนำเสนอ เป็นการตอบปัญหาที่เราได้ตั้งไว้ในขั้นตอนที่ 1 ด้วยการนำข้อมูลที่ผ่านการตีความมาเรียบเรียงและผสมผสานจนเป็นเรื่องราวที่น่าอ่าน น่าสนใจ เข้าใจง่าย มีเหตุผล ถูกต้องตามข้อเท็จจริง และมีความต่อเนื่องในเนื้อหา

เมื่อนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาเปรียบเทียบกับ**วิธีการทางวิทยาศาสตร์** จะเห็นได้ว่า มีทั้งขั้นตอนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน จุดเน้นของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าหลักฐานที่รวบรวมมาได้ ส่วนวิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การทดลองและบันทึกผลการทดลองอย่างละเอียดทุกขั้นตอน วิธีการสืบค้นข้อเท็จจริงทั้ง 2 วิธีการนี้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้

ตารางเปรียบเทียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์กับวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางวิทยาศาสตร์	วิธีการทางประวัติศาสตร์
1. กำหนดปัญหาหรือข้อสงสัย	1. กำหนดปัญหาหรือข้อสงสัย
2. ตั้งสมมุติฐานหรือคาดคะเนคำตอบของปัญหา	2. ค้นหาและรวบรวมข้อมูลหลักฐานประเภทต่าง ๆ
3. ทดลองหรือตรวจสอบสมมุติฐาน	3. ตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าของหลักฐาน
4. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการทดลอง	4. ตีความเพื่อตอบปัญหาหรือข้อสงสัย
5. สรุปผลการทดลองเป็นข้อความรู้	5. เรียบเรียงและนำเสนอ

3 ตัวอย่างการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์

การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จำเป็นต้องนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ เช่น ถ้าต้องการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 จำเป็นต้องกำหนดว่าต้องการจะศึกษาเรื่องอะไร ในที่นี้ กรณีที่ต้องการศึกษาเรื่อง การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงเกิดผลดีหรือผลเสียแก่ไทยอย่างไร จะต้องเริ่มจากการรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประเมินว่าแต่ละหลักฐานสามารถใช้อย่างไรบ้าง เช่น

– พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเซอร์จอห์น เบาว์ริง คือจดหมายที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งให้แก่เซอร์จอห์น เบาว์ริง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในช่วงที่ดำเนินการทำสนธิสัญญา อีกทั้งยังระบุถึงวันที่ที่แลกเปลี่ยนสัตยาบัน สนธิสัญญาจัดเป็นเอกสารชั้นต้นที่นำมาใช้ได้

– ปิยนารถ บุนนาค. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงถึง “เหตุการณ์ 14 ตุลาคม” พ.ศ. 2516). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่งานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550. ซึ่งเล่มนี้เป็นเอกสารชั้นรองที่เขียนขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง สารสำคัญของสนธิสัญญา และผลที่ตามมาหลังจากการทำสนธิสัญญา

เมื่อได้หลักฐานที่เกี่ยวข้องแล้วจึงนำมาตีความสารสำคัญของสนธิสัญญาเบาว์ริงซึ่งสาระสำคัญของสนธิสัญญาเบาว์ริง มีดังนี้

- 1) อังกฤษขอตั้งสถานกงสุลในไทย เพื่อคอยดูแลผลประโยชน์ของคนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษ ถ้าเกิดเรื่องทะเลาะวิวาทกับคนไทยหรือกระทำความผิด ให้คนเหล่านั้นขึ้นศาลกงสุลอังกฤษเท่านั้น
- 2) คนอังกฤษมีสิทธิเช่าที่ดินในไทยได้ แต่ถ้าจะซื้อที่ดินต้องอยู่ในเมืองไทยมาแล้ว 10 ปีขึ้นไป
- 3) อังกฤษมีสิทธิเช่าที่สร้างวัด และเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้อย่างเสรี

4) ให้ไทยยกเลิกการเก็บภาษีปากเรือ ให้เก็บแต่เพียงภาษีขาเข้าได้ไม่เกินร้อยละ 3 ส่วนภาษีขาออกให้เสียเพียงครั้งเดียว

5) เปิดโอกาสให้พ่อค้าอังกฤษกับราษฎรไทยค้าขายกันอย่างเสรี

6) สินค้าต้องห้ามมี 3 อย่าง คือ ข้าว ปลา เกลือ และอังกฤษสามารถนำฝิ่นเข้ามาขายให้แก่เจ้าภาษีโดยไม่ต้องเสียภาษี แต่ถ้าเจ้าภาษีไม่ซื้อ ให้นำกลับออกไป ถ้าลักลอบขายจะถูกริบฝิ่น

7) ถ้าไทยทำสนธิสัญญากับชาติอื่น ๆ โดยยกผลประโยชน์ให้ชาตินั้น ๆ นอกเหนือจากที่ทำให้อังกฤษในครั้งนี้ ก็ต้องยกผลประโยชน์ดังกล่าวให้อังกฤษด้วย

8) ภายใน 10 ปี จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขสนธิสัญญานี้ไม่ได้ เว้นแต่จะยินยอมทั้ง 2 ฝ่าย และต้องบอกแก้ล่วงหน้าเป็นเวลา 1 ปี

จากสาระสำคัญนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์ตีความเพื่อหาผลดีและผลเสียจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง โดยได้ข้อมูลว่าการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงนั้นเกิดผลเสียแก่ไทยมากกว่าผลดี ซึ่งผลเสีย เช่น

1) ทำให้ไทยต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่คนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษ ซึ่งสิทธิสภาพนอกอาณาเขต คือ สิทธิที่ไม่ต้องขึ้นศาลไทยตามสาระของสนธิสัญญาข้อ 1

2) ไทยถูกจำกัดให้เก็บภาษีขาเข้าเพียงร้อยละ 3 ของราคาสินค้า ตามสาระของสนธิสัญญาข้อ 4

3) สนธิสัญญาเบาว์ริงไม่มีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดสัญญา ตามสาระของสนธิสัญญาข้อที่ 8 ซึ่งกล่าวแต่เพียงว่าจะแก้ไขได้หลังจากผ่านไป 10 ปี ทำให้ไทยจะต้องเสียเปรียบเป็นเวลานาน

4) ทำให้อังกฤษเป็นชาติอภิสิทธิ์ ตามสาระของสนธิสัญญาข้อ 7 คือไม่ว่าไทยจะทำสนธิสัญญาใด ๆ กับชาติใดก็ตาม อังกฤษจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกับชาตินั้น ๆ โดยปริยาย

อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของสนธิสัญญาบางข้อก็ถือเป็นผลดีที่ไทยได้รับ เช่น

1) ทำให้เศรษฐกิจไทยดีขึ้น เพราะการค้าขายตัวมากขึ้น มีการส่งออกสินค้ามากขึ้น ตามสาระของสนธิสัญญาข้อ 5

2) ทำให้ไทยได้รับวิทยาการสมัยใหม่ ตามสาระของสนธิสัญญาข้อ 2 และข้อ 3 คือ การที่ไทยยอมรับการเข้ามาของอารยธรรมตะวันตกและยอมให้ตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ศาสนา ทำให้มีการติดต่อคบหาสมาคมกันมากขึ้น ชาวตะวันตกก็เริ่มยอมรับคนไทย ทำให้การถ่ายทอดความรู้วิทยาการต่าง ๆ เป็นไปได้สะดวก

ดังนั้น จากการตีความทำให้ได้ข้อสรุปเพื่อตอบปัญหาที่เรากำหนดไว้ได้ว่า การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงทำให้ไทยเสียเปรียบหลายประการทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แต่ในอีกด้านก็ส่งผลดีให้แก่ไทย คือ ทำให้ไทยได้รับวิทยาการและความเจริญสู่ประเทศ

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-6 คน แต่ละกลุ่มใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ที่สนใจ แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน

4 ตัวอย่างการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

เราสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับเรื่องราวของตนเองและครอบครัวได้ ดังที่จะยกตัวอย่างต่อไปนี้

เริ่มจากการกำหนดเรื่องราวที่ต้องการศึกษา เช่น หากนักเรียนอยากทราบว่าต้นตระกูลของนักเรียนมาจากไหน มีความเป็นมาอย่างไร นักเรียนสามารถตั้งหัวข้อได้ คือ “บรรพบุรุษของฉันเป็นใคร” จากนั้นนักเรียนต้องรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมหลักฐานทำได้หลายวิธี เช่น สัมภาษณ์พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง และผู้ใกล้ชิดคนอื่น ๆ หากภาพถ่ายของครอบครัวอาจเป็นภาพถ่ายเก่าแก่สมัยปู่ย่า ตายาย และหาจากหนังสืออัตชีวประวัติ หนังสืองานศพ หรือบันทึกประจำวัน

ต่อมาจึงเข้าสู่การตรวจสอบและประเมินคุณค่าของหลักฐาน เช่น การสัมภาษณ์ แน่นอนว่าเราต้องเลือกสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากที่สุด นั่นคือญาติพี่น้องในวงศ์ตระกูลของเรานั่นเอง

เมื่อเราสัมภาษณ์พ่อแม่ถึงเรื่องราวของบรรพบุรุษ พ่อแม่ก็อาจเล่าเรื่องราวของปู่ย่า ตายาย (ซึ่งเป็นบิดามารดาของพ่อแม่) และทวด (ซึ่งเป็นปู่ย่า ตายายของพ่อแม่) ซึ่งในเวลาทีทวดมีชีวิตอยู่ เราอาจจะยังไม่เกิดหรืออายุยังน้อยมากจนจำความไม่ได้ก็เป็นได้ ในขณะที่เราสัมภาษณ์ปู่ย่า ตายาย ถึงเรื่องราวของบรรพบุรุษ พวกท่านสามารถเล่าเรื่องราวของทวด (ซึ่งเป็นบิดามารดาของปู่ย่า ตายาย) และเทียด (บิดามารดาของทวด) ซึ่งเป็นลำดับวงศ์ตระกูลที่อยู่ไกลตัวเรามาก

ในกรณีการสัมภาษณ์ ผู้ที่ให้สัมภาษณ์แต่ละคนย่อมมีมุมมองที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็น การกล่าวถึงเรื่องเดียวกันหรือบุคคลคนเดียวกันก็ตาม เช่น หากเราถามถึงเรื่องราวของพ่อกับย่า (ซึ่งเป็นแม่ของพ่อ) ย่าก็จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของพ่อในมุมมองที่แม่มีต่อลูก ขณะเดียวกัน ถ้าเราถามถึงเรื่องราวของพ่อกับป้า (ซึ่งเป็นพี่สาวของพ่อ) ป้าก็จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของพ่อในมุมมองที่พี่สาวมีต่อน้องชาย หรือถ้าเราถามถึงเรื่องราวของพ่อกับแม่ (ซึ่งเป็นภรรยาของพ่อ) แม่ก็จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของพ่อในมุมมองที่ภรรยามีต่อสามี

อย่างไรก็ดี เราควรพิจารณาประกอบด้วยว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความพร้อมในการให้สัมภาษณ์หรือไม่ ทั้งเรื่องของสุขภาพและอายุ ซึ่งมีผลต่อความทรงจำของผู้ให้สัมภาษณ์ การตั้งคำถามต้องชัดเจน และควรจดบันทึกไว้อย่างละเอียดหรือบันทึกลงเสียงไว้ก็ได้

ในกรณีหนังสือชีวประวัติ หนังสืออัตชีวประวัติ หนังสืองานศพ หากเป็นหนังสืออัตชีวประวัติ ที่เขียนในลักษณะบันทึกประจำวันย่อมมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่าบันทึกที่มาจากความทรงจำ ซึ่งอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ และแน่นอนว่าหากตีความตามตัวอักษรแต่เพียงอย่างเดียว จะพบว่า ผู้เขียนแต่ละคนต้องการถ่ายทอดประวัติและเรื่องราวของบุคคลที่ตนเองกล่าวถึง แต่เมื่อนำมาตีความในเชิงลึกจะพบว่า ผู้เขียนแต่ละคนจะถ่ายทอดเรื่องราวของบุคคลนั้นตามทัศนคติและมุมมองของตนเอง โดยเฉพาะในหนังสืองานศพที่ผู้เขียนคำไว้อาลัยมักจะกล่าวถึงเฉพาะด้านดีของผู้ตาย พร้อมกับแสดงความรู้สึกเสียใจ เสียใจ และยกย่องผู้ที่จากไปแล้ว

หลังจากตรวจสอบและประเมินคุณค่าของหลักฐานเรียบร้อยแล้ว จึงเข้าสู่ขั้นตอนการตีความหลักฐาน เช่น จากการสัมภาษณ์แล้วเรานับที่เสียใจแล้วเราสามารถตีความขั้นต้นได้ตามตัวอักษร

ว่าผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเกี่ยวกับอะไรบ้าง ได้ข้อมูลว่าบรรพบุรุษของเราชื่อว่าอะไร มีภูมิลำเนาเดิมจากที่ไหน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อ่านเรียบเรียงเพื่อนำเสนอ เราอาจนำเสนอในลักษณะของแผนภาพต้นไม้ของครอบครัว (Family tree) ที่แสดงให้เห็นลำดับครอบครัวของเราตั้งแต่บรรพบุรุษจนกระทั่งถึงรุ่นของเรา จากนั้นบรรยายสั้น ๆ ถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษว่ามีภูมิลำเนาเดิมมาจากที่ใด และเข้ามาตั้งรกรากในปัจจุบันเมื่อไหร่

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4–6 คน แต่ละกลุ่มใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาเรื่องราวที่สนใจ แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน

Unasru

การศึกษาประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ โดยศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง หรือหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่เรียกว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4–6 คน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็นว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไร จากนั้นนำข้อสรุปที่ได้ของแต่ละกลุ่มมาเสนอหน้าชั้นเรียน
2. ให้นักเรียนทำรายงานในหัวข้อ “บรรพบุรุษของฉันเป็นใคร” โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นักเรียนสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

คำถามทบทวน

1. หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างไรในการศึกษาประวัติศาสตร์
2. หนังสือเรียนถือว่าเป็นหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรอง เพราะอะไร
3. วิธีการทางประวัติศาสตร์มีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง
4. การประเมินคุณค่าภายนอกของหลักฐานคืออะไร ต่างจากการประเมินคุณค่าภายในอย่างไร
5. วิธีการทางประวัติศาสตร์เหมือนหรือแตกต่างจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อย่างไร